

**КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ВИПЛАТИ ДИВІДЕНДІВ ЯК РЕГУЛЯТОРНА
ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ: СУДОВА ПРАКТИКА****CONTROL OVER DIVIDEND PAYMENT COMPLIANCE AS A REGULATORY FUNCTION
OF THE STATE: JUDICIAL PRACTICE**

Ковбас І.В., д.ю.н, доцент кафедри публічного права
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Колоділо М.Ю., магістр права, помічник директора
ПАТ «Укрнафта»

Шуль Н.І., спеціаліст

Стаття присвячена аналізу контролю за дотриманням виплати дивідендів як важливої регуляторної функції держави через призму судової практики в Україні. Основна мета дослідження полягає у вивченні випадків кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та інших порушень, пов'язаних із виплатою дивідендів, а також у виявленні основних проблем, що виникають під час кваліфікації таких злочинів. Методологія дослідження включає аналіз судових рішень, порівняльно-правовий метод, а також синтез теоретичних і практичних аспектів кримінальної відповідальності. Застосовані методи індукції та дедукції дозволяють систематизувати дані та формулювати висновки, що відображають актуальні проблеми у визначенні об'єктивної сторони злочину та встановленні факту ухилення від сплати податків. Результати дослідження свідчать про наявність значних труднощів у законодавстві, які впливають на судову практику. Наукова новизна роботи полягає у проведенні комплексного аналізу сучасної судової практики щодо порушень у сфері виплати дивідендів та виявленні законодавчих прогалин, які потребують вдосконалення. Практичне значення дослідження полягає у формулюванні рекомендацій щодо покращення законодавчої бази та судової практики з метою підвищення прозорості процесу виплати дивідендів, захисту прав акціонерів та зміцнення довіри до фондового ринку. Дослідження також висвітлює важливу роль Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) і Державної податкової служби у забезпеченні ефективного контролю за виконанням законодавчих вимог у цій сфері.

Ключові слова: контроль за виплатою дивідендів, регуляторна функція держави, НКЦПФР, Державна податкова служба, адміністративний процес, судова практика, захист прав акціонерів, прозорість, фондовий ринок.

The article analyses the control over compliance with dividend payment as an important regulatory function of the State through the prism of judicial practice in Ukraine. The main objective of the study is to examine cases of criminal liability for tax evasion and other violations related to the payment of dividends, and to identify the main problems arising during qualification of such crimes. The research methodology includes analysis of court decisions, comparative legal method, and synthesis of theoretical and practical aspects of criminal liability. The applied methods of induction and deduction allow to systematize data and formulate conclusions reflecting current issues in determining the objective side of the crime and establishing the fact of tax evasion. The results of the study indicate that there are significant difficulties in the legislation which affect the court practice. The scientific novelty of the work lies in a comprehensive analysis of the current case law on violations in the field of dividend payment and identification of legislative gaps that need to be improved. The practical significance of the study lies in the formulation of recommendations for improving the legislative framework and court practice to increase the transparency of the dividend payment process, protect shareholders' rights and strengthen confidence in the stock market. The study also highlights the important role of the National Securities and Stock Market Commission (NSSMC) and the State Tax Service in ensuring effective control over the implementation of legal requirements in this area.

Key words: control over the payment of dividends, regulatory function of the state, NSSMC, State Tax Service, administrative process, court practice, protection of shareholders' rights, transparency, stock market.

Контроль за дотриманням виплати дивідендів є ключовим аспектом регуляторної функції держави у сфері корпоративного управління та фінансових ринків. Виплата дивідендів представляє собою важливий механізм розподілу прибутку компанії серед їхніх акціонерів, що робить цей процес критично значущим як для окремих інвесторів, так і для загальної стабільності фінансової системи країни. В умовах розвитку ринкових відносин в Україні, забезпечення прозорості та доброчесності у виплаті дивідендів стає пріоритетним завданням як для державних регуляторів, так і для самих компаній.

Важливість адміністративного права, зокрема й адміністративно-процедурного, проявляється через його здатність регулювати суспільні відносини за допомогою законодавства. Як і у випадку з контролем за дотриманням виплати дивідендів, адміністративно-процедурне право спирається на відповідні правові норми, які забезпечують упорядкованість та правомірність дій суб'єктів. Таким чином, законодавчі джерела адміністративного права відіграють ключову роль у формуванні ефективних механізмів державного контролю та регулювання фінансових зобов'язань [1, с. 305].

На сьогоднішній день, українське законодавство передбачає чіткі вимоги щодо процедури виплати дивідендів, але на практиці часто виникають випадки їх порушення. Несвоєчасна або неповна виплата дивідендів, маніпуляції з фінансовою звітністю та інші форми недобросовісної поведінки з боку керівництва компанії створюють ризики для інвесторів і підривають їхню довіру до ринку [2]. Ці проблеми потребують адекватного реагування з боку державних органів, які здійснюють контроль за дотриманням вимог законодавства у сфері виплати дивідендів.

Особливу роль у цьому контексті відіграють Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та Державна податкова служба. Ці установи наділені широкими повноваженнями щодо моніторингу діяльності компанії, проведення перевірок та застосування санкцій у разі виявлення порушень. Крім цього, важливу роль відіграє судова система, яка розглядає спори, пов'язані з виплатою дивідендів, та формує практику вирішення таких конфліктів.

Виплата дивідендів є важливим елементом корпоративного управління, який забезпечує розподіл прибутку між акціонерами компанії. Законодавчі норми України

чітко регламентують процедуру виплати дивідендів. Відповідно до Цивільного кодексу України та Закону України «Про акціонерні товариства», акціонери мають право на отримання частини прибутку компанії у вигляді дивідендів. Ці виплати повинні здійснюватися з чистого прибутку компанії, який залишається після оподаткування та виконання всіх зобов'язань.

Питання контролю за виплатою дивідендів привертає увагу багатьох науковців. Зокрема, в своїх дослідженнях Даніел Д. Івон, Джон Г. Шевалльєр, а також українські дослідники Олександр Савченко та Ірина Левченко аналізують правові та економічні аспекти виплати дивідендів. Вони звертають увагу на необхідність забезпечення прозорості та справедливості у процесі виплати дивідендів, що є ключовим для захисту прав акціонерів та підтримання стабільності фінансового ринку [3].

Мета полягає в аналізі судової практики щодо кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків в Україні та виявленні основних проблем, що виникають при кваліфікації таких злочинів.

Законодавство України передбачає чіткі вимоги щодо процедури виплати дивідендів. Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства», рішення про виплату дивідендів приймається загальними зборами акціонерів. Розмір дивідендів залежить від результатів діяльності компанії за звітний період. Виплата дивідендів повинна здійснюватися у терміни, визначені рішенням загальних зборів акціонерів, але не пізніше шести місяців після прийняття такого рішення. Однак, на практиці часто виникають випадки порушення цих норм, що може включати несвоєчасну або неповну виплату дивідендів, маніпуляції з фінансовою звітністю та інші форми недобросовісної поведінки з боку керівництва компанії.

Особливу роль у забезпеченні дотримання законодавчих вимог щодо виплати дивідендів відіграє Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Цей регуляторний орган здійснює моніторинг діяльності акціонерних товариств, перевіряє фінансову звітність компаній та проводить розслідування у разі виявлення порушень. Основні функції НКЦПФР у сфері контролю за виплатою дивідендів включають моніторинг фінансової звітності, проведення планових та позапланових перевірок діяльності акціонерних товариств з метою виявлення порушень законодавства, а також застосування адміністративних заходів до керівництва компаній, які порушують законодавчі вимоги щодо виплати дивідендів [3].

Державна податкова служба (ДПС) також відіграє важливу роль у контролі за виплатою дивідендів. Основні функції ДПС включають контроль за оподаткуванням дивідендів та проведення податкових перевірок компаній для виявлення можливих порушень у сфері виплати дивідендів. Адміністративний процес у сфері контролю за виплатою дивідендів включає кілька етапів: виявлення порушень, прийняття рішень про застосування санкцій до порушників та можливість оскарження рішень регуляторних органів у судовому порядку [6].

Судова практика у сфері виплати дивідендів включає розгляд справ, пов'язаних з порушенням прав акціонерів на отримання дивідендів. Основні типи спорів, що розглядаються судами, включають спори про несвоєчасну виплату дивідендів, маніпуляції з фінансовою звітністю, а також спори про неправильне оподаткування дивідендів. Основні проблеми у сфері контролю за виплатою дивідендів включають недостатню прозорість фінансової звітності, недосконалість законодавства та обмежені повноваження регуляторних органів. Для вирішення цих проблем пропонується підвищення прозорості фінансової звітності, реформа законодавства та зміцнення повноважень регуляторних органів. Вимоги до розкриття інформації про фінансові результати компанії повинні бути посилені, а законодавство має бути оновлене з ура-

хуванням усіх можливих форм порушень та способів їх запобігання [4].

Забезпечення ефективного контролю за виплатою дивідендів є важливим завданням для державних органів, компаній та акціонерів. Вдосконалення законодавчої бази, підвищення прозорості фінансової звітності та зміцнення повноважень регуляторних органів сприятимуть підвищенню довіри інвесторів до ринку та забезпеченню стабільності фінансової системи України.

Розглянемо приклад з судової практики. Рішення Другого апеляційного адміністративного суду щодо оподаткування доходу нерезидента у формі процентів (Постанова від 15 листопада 2023 року у справі №440/8798/22). У цій справі платник податків сплачував проценти за користування кредитними коштами на користь компанії з Великої Британії та застосовував пільгову ставку за Конвенцією про уникнення подвійного оподаткування між урядами України і Великої Британії. Після перевірки Державна податкова служба (ДПС) поставила під сумнів економічну сутність компанії-нерезидента у Великій Британії та стверджувала, що виплата процентів суперечить принципу основної мети [7].

Суд врахував наступні аргументи:

1. Компанія-нерезидент, якій виплачувалися доходи, є резидентом Великої Британії, про що було надано відповідні довідки.

2. Договорами позики з нерезидентом не передбачено положень щодо зобов'язань нерезидента перераховувати проценти третім особам або інших застережень щодо використання коштів.

3. Лист від Королівської податкової та митної служби Великої Британії зазначав, що інформація про розслідування податкових справ щодо компанії-нерезидента відсутня. Компанія-нерезидент своєчасно виконує всі свої зобов'язання відповідно до законодавства про оподаткування доходів від трудової діяльності. Нерезидент не має обов'язків щодо використання будь-якої частини отриманих грошей для сплати певної заборгованості. Нерезидент не є кондуїтною компанією, тобто такою, що не має бенефіціарного права власності на дохід.

4. Нерезидент є більше, ніж штучне юридичне утворення, має працівників, виплачує винагороду та має інші доходи [7].

Таким чином, суд постановив, що компанія-нерезидент є бенефіціарним власником доходу та має право застосовувати пільгову ставку за конвенцією.

Статус бенефіціарного власника є обов'язковим для можливості застосування пільгової ставки за міжнародною конвенцією про уникнення подвійного оподаткування щодо певних видів доходу. Для доведення цього статусу можна використовувати листи та повідомлення від іноземних податкових органів, які визнаються судом достовірними та достатніми доказами.

Рішення Шостого апеляційного адміністративного суду щодо підтвердження статусу податкової резидентності іншої юрисдикції та оподаткування доходу нерезидента від відчуження цінних паперів (Постанова від 12 грудня 2023 року у справі № 640/2/22)

У цій справі платником податків було виплачено на користь податкового резидента Франції дивіденди та кошти за договорами купівлі облігацій. При виплаті дивідендів платник податків застосував ставку податку на доходи нерезидентів 0%, а при оплаті облігацій податок не було утримано [7].

Під час податкової перевірки контролюючий орган наполягав, що:

1. Ставку податку 0% було застосовано неправомірно, оскільки довідка про підтвердження статусу податкового резидента Франції була видана раніше, ніж затверджене рішення про виплату дивідендів, і в довідці не було вказано суму дивідендів до сплати.

2. Операція з купівлі облігацій є операцією з виплати резиденту Франції пасивного доходу (у вигляді процентів) з джерелом походження з України, тому платник податків мав оподаткувати таку виплату.

Апеляційний суд зазначив, що:

1. Платник податків повинен переконатися в наявності контрагента статусу резидента відповідної юрисдикції до моменту виплати доходу. Законодавство не встановлює вимог щодо конкретної дати, коли має відбуватися посвідчення резидентності. Дозволяється використовувати довідку з інформацією за попередній звітний період.

2. Надана платником довідка форми «730_FR_ANG_SD» підтверджує статус резидента Франції та визнається належною підставою для застосування пільгової ставки податку на доходи нерезидентів.

3. Накопичений купонний дохід є складовою частиною вартості облігації і не є процентами у розумінні податкового законодавства та Конвенції. Визначення такого показника здійснюється для цілей оцінки вартості та бухгалтерського обліку і не є підставою для визнання доходів [7].

Отже, при виплаті дивідендів резиденту Франції платник податків правомірно застосував ставку податку на доходи нерезидентів 0%, а виплата нерезиденту у складі вартості облігацій накопиченого купонного доходу фактично є інвестицією, а не виплатою процентів із джерелом походження з України.

Належне підтвердження статусу податкового резидента є ключовим аспектом при отриманні пільг за податковими конвенціями. На практиці податкові органи часто оскаржують використання сертифікатів податкової резидентності, виданих до дати виплати доходу. Це рішення підтверджує сталу практику судів щодо можливості використання таких довідок. Оподаткуванню підлягають доходи нерезидента, що мають економічний зв'язок з територією України та виникли внаслідок інвестування нерезидентом коштів на територію України. Аналізу підлягає сутність транзакції, а не формальні складові, що відповідає загальноприйнятому підходу «превалювання сутності над формою» [5].

Контроль за дотриманням виплати дивідендів є важливою регуляторною функцією держави, спрямованою на

забезпечення справедливості та законності в податкових відносинах. Аналіз судової практики свідчить про те, що українські суди приділяють велику увагу питанням підтвердження економічної сутності компаній-нерезидентів та їхнього статусу бенефіціарних власників доходу. Визначення цього статусу має критичне значення для застосування пільгових ставок за міжнародними конвенціями про уникнення подвійного оподаткування.

Висновки судів Другого та Шостого апеляційних адміністративних судів показують, що податкові органи не завжди обгрунтовано оскаржують право платників податків на застосування пільгових ставок, ставлячи під сумнів резидентність компаній-нерезидентів та їхню економічну сутність. Судові рішення в цих справах демонструють важливість наявності належної документації, такої як довідки про податкову резидентність, які визнаються судами достовірними доказами.

Отже, рекомендації для платників податків включають необхідність ретельного документування всіх фінансових операцій з нерезидентами, забезпечення наявності належних довідок про податкову резидентність контрагентів та збереження листів та повідомлень від іноземних податкових органів, що підтверджують статус бенефіціарного власника доходу. Важливо також звертати увагу на економічну сутність операцій, щоб уникнути формальних претензій з боку податкових органів [5].

Для державних органів, таких як НКЦПФР та ДПС, важливо вдосконалювати механізми контролю та забезпечення належного виконання податкового законодавства. Це включає підвищення кваліфікації працівників, проведення детальних перевірок економічної сутності компаній-нерезидентів та забезпечення прозорості та передбачуваності у правозастосуванні. Також необхідно продовжувати розробку рекомендацій та методичних матеріалів для платників податків щодо правильного застосування міжнародних конвенцій про уникнення подвійного оподаткування.

Загалом, ефективний контроль за дотриманням виплати дивідендів потребує координації між податковими органами та судовою системою, що сприятиме захисту прав платників податків та забезпеченню належного надходження податків до державного бюджету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковбас І. В. Щодо адміністративно-процедурного законодавства // Збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами круглого столу Трансформація законодавства в умовах воєнного стану та післявоєнного часу. – 2023. – С. 293–318.
2. Копотієнко Т. Ю. Імперативи контролю формування та розподілу прибутку державних підприємств. Фінансово-правовий аспект діяльності підприємств: зб. наук. ст. студ. заоч. форми навч. відп. ред. АМ Бідюк. Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 55.
3. Зюнькін А. Г. Фінансове право. навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів [4-е вид., допов.]. К.: МАУП, 2007. С. 350.
4. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник / за ред. О. Я. Стойка. 2-ге вид. перероб. і доп. Житомир : Поліський університет, 2024. 317 с.
5. Стеценко, С. П., Мацапура, О. В., Лисиця, Н. В., Локтіонова, Я. Ф., Чинчик, А. А., Скрипник, О. В. Фінанси: методичні вказівки. Київ: КНУБА, 2023. 2024. С. 60.
6. Дідур Ю. І. «Податкова система України: сутність, функції та напрями вдосконалення в умовах воєнного стану на прикладі Головного управління Державної податкової служби у Хмельницькій області.» ХНУ. 2024. С. 115.
7. Deloitte. Огляд ключових індивідуальних податкових консультацій та судових рішень з питань оподаткування доходів нерезидентів та правил KIK. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/tax-and-legal-alerts/2024/international-tax-clarifications/01-18.html>.